

Тернопільська обласна рада
Департамент освіти і науки Тернопільської обласної військової адміністрації
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка

Кафедра історії та методики навчання

ЗАТВЕРДЖЕНО
Проректор з навчальної роботи

М.Б. Боднар
30. 08. 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ НАУКИ

рівень вищої освіти другий (магістерський)
галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

спеціальність

014 Середня освіта (Українська мова і література, історія)

освітньо-професійна програма:

Середня освіта (Українська мова і література, історія)

Кременець 2022

Скакальська І. Б. Філософія і методологія науки: робоча програма
навчальної дисципліни

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри

Протокол № 1 від 30 серпня 2022 р.

Завідувач кафедри проф. І. Скакальська

1. ВСТУП

Анотація.

Наука розглядається в широкому соціокультурному контексті та в її історичному розвитку. Особлива увага приділяється проблемам кризи сучасної техногенної цивілізації та глобальним тенденціям поступової заміни наукової картини світу, типів наукової раціональності, системам цінностей, на які орієнтуються вчені.

Лекційний матеріал розглядає зміст науки та її методологію, з позиції сучасних поглядів, зосереджується увага на загальних наукових методах та їх застосуванні у наукових дослідженнях як теоретичних так і практичних. Окрема низка матеріалу присвячено формальним вимогам, що висуваються до наукового дослідження та його оформлення у різних форматах наукової апробації та презентації. Приділяється увага роботі з науковими джерелами, їх відбору та використанню у науковій практиці.

Предметом навчальної дисципліни – є соціальна природа науки, що базується на існуванні концептуальних та методологічних засад наукового пізнання, через вивчення науки як реконструкції реального процесу розвитку наукового знання та узгодження логічних норм, методологічних правил та практик наукових досліджень і діяльності з необхідністю зміни та трансформації існуючих теоретичних узагальнень та практичних перетворень.

Програма націлена на аналіз основних світоглядних та методологічних проблем, що виникають у науці на сучасному етапі її розвитку, й на отримання уявлень щодо тенденцій історичного розвитку науки. Курс репрезентує філософські уявлення про науку, її методологічні аспекти.

Курс «Філософія та методологія науки» спрямований на засвоєння студентами, що навчаються за програмами освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр», основних розділів філософії та методології науки. У процесі вивчення даної дисципліни особлива увага повинна приділятися методологічним питанням, які мають велике значення для різноманітних галузей наукової діяльності.

Актуальність курсу обумовлена тією роллю, яку відіграє наука на сучасному етапі розвитку суспільства, вивченням підвалин науки, основних філософських і методологічних концепцій.

Ключові слова: наука, наукове пізнання, філософія науки, гіпотеза, експеримент, парадигма, метод, методологія науки, філософський рівень методології, технологія наукових досліджень, принципи дослідження, наукове мислення, джерела наукової інформації, академічна доброчесність, кваліфікаційна робота, бібліографія, апробація, магістр, наукова школа, цифрові технології.

Вимоги до знань та вмінь магістрів:

Курс «Філософія та методологія науки» дає можливість магістрам отримати знання щодо сучасного рівня розвитку філософії та методології науки та оволодіти вмінням застосовувати набуті знання у науковій та практичній діяльності.

Після вивчення курсу «Філософія та методологія науки», магістр повинен:

- **розуміти:** предмет, проблематику, функції та значення філософії науки і методології науки;
- особливості предмету дослідження філософії науки і методології науки;
- сутність наукового знання та особливості його осмислення в альтернативних версіях філософії та методології науки;
- **знати:** основний зміст розділів дисципліни, оволодіти основними філософсько-методологічними програмами та принципами, усвідомити необхідність «людиновимірною» аспекту науки як соціального та когнітивного феномену; основні

характеристики сучасної наукової картини світу, напрями її еволюції та способи дослідження і тлумачення.

вміти: на основі теоретичного знання у галузі філософії та методології науки виробити самостійний критичний стиль мислення, формувати власну світоглядну позицію, застосовувати набуті філософсько-методологічні знання у подальшій науковій та викладацькій діяльності. Аргументувати теоретико-практичну значимість наукових понять і методологічних принципів фахових дисциплін. Розкрити роль науки в цілому і наукових досліджень, зокрема, у вирішенні глобальних проблем сучасної цивілізації.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні володіти **наступними компетенціями:**

Інтегральна компетентність

Спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері педагогічної освіти і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень, критичне осмислення проблем у галузі та на межі галузей знань, практичне впровадження отриманих результатів та переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та професійної практики і характеризується комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації освітнього процесу з української мови, літератури, історії в старшій (профільній) школі.

ЗК 4 *Здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізовувати свої права і обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку.*

ЗК 6 *Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості.*

ФК 3 *Здатність планувати та здійснювати власне наукове дослідження, присвячене методичній проблемі.*

ФК 5 *Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності.*

ФК 10 *Володіння навичками публічного мовлення, аргументації, ведення дискусії та наукової полеміки; здатність творчо та критично осмислювати інформацію для вирішення теоретичних і практичних завдань у сфері професійної діяльності.*

ПРН 1 *Поширювати знання через призму національних та загальнолюдських цінностей, толерантності, адаптивності до культурного середовища.*

ПРН 4 *Демонструвати уміння критично використовувати світоглядні теорії та засвоєні теоретичні знання у сфері суспільних і професійно орієнтованих дисциплін, обирати й використовувати відповідні навчальні засоби для побудови технологій навчання.*

ПРН 7 *Оволодіти різними видами аналізу художнього твору, вміти визначати його жанрово-стильову своєрідність, місце в літературному процесі, традиції та новаторство, зв'язок тексту із фольклором, міфологією, релігією, філософією, значення для національної та світової культури.*

ПРН 10 *Виявляти готовність приймати рішення у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування майбутніх наслідків на основі отриманих професійних знань.*

2. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, предметна спеціалізація, освітньо-професійна програма	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузі знань: 01 Освіта / Педагогіка	Нормативна	
Модулів – 2	Спеціальність: 014 Середня освіта (Українська мова і література, історія)	Рік підготовки: 1	
Змістових модулів – 2		Семестр: 1	
Загальна кількість годин – 90			
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 3	Освітньо-професійна програма підготовки магістра	Лекції	
		16 год.	4
		Практичні, семінарські	
		18 год.	4
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
56 год.	80		
		Вид контролю: залік	

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:

для денної форми навчання – 38%–62%;
для заочної форми навчання – 11%–89%.

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни: дати сучасні філософські і загальнометодологічні знання в галузі науково-дослідної роботи, навчити магістрів практично застосовувати сучасні філософські знання у процесі виконання власного наукового дослідження при розв'язанні комплексних завдань.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- дати загальне уявлення про розвиток науки;
- познайомити студентів з різними підходами до вивчення історії науки;
- простежити логічний зв'язок у розвитку давніх і сучасних досліджень вчених;
- розвиток вміння опрацювання наукової літератури та джерел з дисципліни.
- забезпечити теоретичний рівень готовності магістра до проведення наукових досліджень відповідного спрямування на основі вивчення теоретичних засад і практичних форм та методів науково-дослідної діяльності.

4. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Тема 1: Філософія науки як напрям сучасної філософії. Особливості науки та наукового знання. Наука і суспільство. Співвідношення понять «філософії науки», «логіки науки», «методології науки». Особливості філософського дослідження науки аналітичною філософією, герменевтикою, неопозитивізмом, феноменологічною філософією, постпозитивізмом. Нові тенденції в методології та філософії науки кінця XX ст. Історія розвитку науки. Зародження філософії науки як самостійного дослідницького напрямку в межах позитивізму в кінці XIX ст. Особливості класичної науки. Філософія науки. Наукові винаходи, які змінили долю людства. Коли вчені пізнали гріх.

Тема 2. Структура наукового знання. Емпіричний рівень наукового знання. Експеримент. Особливості експерименту в різних галузях сучасної науки. Специфіка експерименту в сучасних умовах: теоретична навантаженість, комп'ютеризація, системний характер. Методи емпіричного дослідження. Теоретичний рівень наукового знання. Основи наукового знання. Філософське підґрунтя науки.

Тема 3. Філософські засади наукової картини світу. Гносеологія. Атрибути та характерні ознаки науки. Сучасна фаза еволюції техногенної цивілізації. Роль науки в сучасній техногенній цивілізації. «Суспільство ризику». Соціальний статус науки.

Поняття пізнання та його види. Мислення. Гносеологія. Епістемологія. Специфіка поняття «знання». Істина. Помилка. Наукове пізнання. Принцип об'єктивності. Суб'єкт та об'єкт пізнання. Специфіка форм пізнання. Знак. Комп'ютерне моделювання, його можливості, проблеми та перспективи.

Проблеми істини наукового пізнання. Догматичне мислення. Хибний зміст. Верифікація та фальсифікація.

Тема 4. Генезис та еволюція науки. Відмінність розуміння світу як картини в Нові часи від давньогрецьких та середньовічних уявлень про світ і пізнання.

Концепція розвитку наукового знання. Модель організації науки Т. Куна. Періодизація розвитку науки. Пранаука (преднаука) та наука. Наукова революція. Дослідницька програма науки. Наука як соціальний інститут. Еволюція наукового етосу. Етос Мертона.

Формування наукових дисциплін. Національна класифікація наук.

Тема 5. Етика науки. Культура академічної доброчесності в наукових дослідженнях. Мораль та етичні норми діяльності в науці. Причини формування етики науки. Учитель і учень в науці. Наукова школа. Морально-етичні проблеми авторства та співавторства в науці. Патріотична позиція вченого. Цінісні орієнтації вченого. Академічна доброчесність.

Б. Едьюсон та його «Психологічний світ вчених».

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Тема 6. Методологія наукового пізнання. Засади філософської та загальнонаукової методології. Методологія дослідження. Функції методології. Рівні методології і принципи її реалізації. Фундаментальна (філософська) методологія. Етапи наукового дослідження.

Емпіричні методи наукового пізнання. Теоретичні методи наукового пізнання. Загально-наукові методи. Специфічні методи дослідження.

Тема 7. Основні форми наукового знання. Інформаційне забезпечення наукового дослідження. Форми наукового пізнання як одиниці логіко-методологічного аналізу.

Факт. Наукові поняття. Наукова проблема. Наукова ідея і науковий закон. Гіпотеза. «Дракон у гаражі». Логіко-методологічні вимоги до наукової гіпотези. Перевірка і прийняття наукових гіпотез.

Збір даних. Теорія. Теорія як обґрунтована, концептуально організована система наукових уявлень. Функції наукової теорії. Наукова революція. Науково-дослідна програма як послідовність теорій.

Роль інформації в наукових дослідженнях. Джерела наукової інформації. Етапи роботи з науковою літературою. Істина як базова цінність науки.

Тема 8. Наукова діяльність. Відмінність розуміння світу як картини в Нові часи від давньогрецьких та середньовічних уявлень про світ і пізнання. Визначення М. Гайдеггером новоєвропейської науки як дослідження та визначення її суттєвих рис – проективності, строгості, використання методів, наукового виробництва.

Наукова творчість. Особливості розумової праці. Бренд вченого. Роль особистісних якостей вченого-дослідника у науковому пізнанні. Наукові школи. Науковий успіх.

Особливості та форми наукової комунікації. Наукова аргументація як особливий вид комунікації, що базується на раціональних передумовах (К.-О. Апель). Поняття ідеального комунікативного співтовариства.

Наука і відьомство.

Назви змістових модулів і тем	Обсяг у годинах											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	сем.	пз	лаб.	с. р		л	сем.	пз	лаб.	с. р
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1												
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 Тема 1: Філософія науки як напрям сучасної філософії	11	2	2			7	4	2				2
Тема 2. Структура наукового знання.	11	2	2			7	2		2			
Тема 3. Філософські засади наукової картини світу. Гносеологія.	11	2	2			7	2					2
Тема 4. Генезис та еволюція науки.	11	2	2			7	2					2
Тема 5. Етика науки. Культура академічної доброчесності в наукових дослідженнях.	11	2	2			7	2					2
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2												
Тема 6. Методологія наукового пізнання.	11	2	2			7	2					2
Тема 7. Основні форми наукового знання. Інформаційне забезпечення наукового дослідження.	11	2	2			7	4		2			2
Тема 8. Наукова діяльність.	13	2	4			7	2					2
Разом	90	16	18			56	22	4	4			14

6. Теми семінарських занять та критерії оцінювання навчальних досягнень

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Філософія науки як напрям сучасної філософії.	2
2	Структура наукового знання.	2
3	Філософські засади наукової картини світу. Гносеологія.	2
4	Генезис та еволюція науки.	2
5.	Етика науки. Культура академічної доброчесності в наукових дослідженнях.	2
6.	Методологія наукового пізнання.	2
7.	Основні форми наукового знання.	2
8.	Інформаційне забезпечення наукового дослідження.	2
9.	Наукова діяльність.	2

Розподіл балів, які отримують студенти під час семінарського заняття

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
5	Теоретичні питання, винесені на розгляд, засвоєні у повному обсязі; на високому рівні сформовані необхідні компетентності; всі навчальні завдання, передбачені планом заняття, виконані в повному обсязі. Під час заняття продемонстрована стабільна активність та ініціативність. Відповіді на теоретичні питання, розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань продемонстровано на високому рівні.
4	Теоретичні питання, винесені на розгляд, засвоєні у повному обсязі; в основному сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі передбачені планом заняття навчальні завдання виконані в повному обсязі з неістотними неточностями. Під час заняття продемонстрована ініціативність. Відповіді на теоретичні питання без власних висновків
3	Теоретичні питання, винесені на розгляд, у цілому засвоєні; практичні навички та вміння мають поверхневий характер, потребують подальшого напрацювання та закріплення; навчальні завдання, передбачені планом заняття, виконані, деякі види завдань виконані з помилками, не опрацьовано додаткових джерел.
2	Теоретичні питання, винесені на розгляд, засвоєні частково, прогалини у знаннях не носять істотного характеру; практичні навички та вміння сформовані недостатньо; більшість навчальних завдань не виконано, деякі з виконаних завдань містять істотні помилки, які потребують подальшого усунення.
1	Студент не готовий до заняття, не знає більшої частини програмного матеріалу. Відсутнє розуміння основного змісту теми. Зробив несуттєве доповнення.
0	Відсутність на занятті

7. Завдання для самостійної роботи та критерії оцінювання навчальних досягнень

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Гносеологія.	7
2	Соціокультурні аспекти наукової діяльності.	7
3	Визначення М. Гайдеггером новоєвропейської науки.	7
4	Актуальні проблеми постнекласичної науки.	7
5.	Логіко-методологічні аспекти науки.	7
6.	Організуйте спостереження за визначеним науковим об'єктом, опишіть динаміку і результат змін.	7
7.	Зробіть вибірку сучасних публікацій з теми «Плагіат і шахрайство в науці. Програма антиплагіату та моральні переконання вченого».	7
8.	Аналітична робота. Підготовка реферату на самостійно обрану тему, згідно програми курсу	7
9.	Зробіть вибірку сучасних публікацій з теми «Плагіат і шахрайство в науці. Програма антиплагіату та моральні переконання вченого».	7

8. Індивідуальні навчально-дослідні завдання та критерії їх оцінювання Міні-проекти

1. Наука і практика.
2. Наука, людина, повсякденність. Наука як відповідь на людські потреби.
3. Передумови наукових знань у стародавньому світі.
4. Етика науки.
5. Бренд вченого.
6. Критерії вибору теми наукового дослідження.
7. Наука як соціальний інститут.
8. Структура і функції наукової теорії.
9. Методологічні принципи К. Поппера.
10. Основні етапи розвитку філософії науки.
11. Основні методологічні настанови позитивізму.
12. Соціальна відповідальність вченого.
13. Гіпотеза як важливий здобуток теоретичного пізнання.
14. Сучасна наукова картина світу.
15. Наукові революції.
16. Філософські основи природничих наук.
17. Біофілософія.
18. Філософські аспекти сучасної екології.
19. Наука в системі культури, її взаємодія з філософією, релігією, мистецтвом.
20. Роль науки у вирішенні глобальних проблем людства.
21. Ф. Бекон як засновник емпіричного природознавства.
22. Специфіка науки в сучасному суспільстві.
23. Цінності та мотивація вченого.
24. Поле можливих застосувань герменевтичного і феноменологічного методу у філософії.
25. Наука як виробництво інноваційних знань.
26. Антинаука.

Критерії оцінювання ІНДЗ (міні-проектів)

Бали	Критерії оцінювання включають наступні вимоги:
20	<ul style="list-style-type: none"> - зміст викладеного матеріалу повністю відповідає темі і формі подачі, згідно вимог; - за глибиною і повнотою тема повністю розкрита; - студент в роботі дотримався термінологічної чіткості; - не порушена логіка викладу теоретичного матеріалу; - студент у роботі продемонстрував власний погляд на досліджувану проблему; - студент проявив навички самостійної роботи з науковою літературою; - робота має творчий характер; - студент у роботі зробив висновки; - мова викладу грамотна, літературна; - у випадку усного захисту, студент демонструє уміння акцентувати увагу на головному у темі дослідження, виступає коротко та обґрунтовано.

15	- дотримано всіх попередніх вимог, проте є незначні огріхи стилістичного характеру та недоліки у методичній складовій роботи; - робота зберігає творчий та прикладний характер.
12	- студент дотримався усіх необхідних вимог до написання ІНДЗ, робота виконана в цілому правильно, проте: - тема розкрита частково; - при висвітленні окремих аспектів проблеми відсутні посилання на передовий педагогічний досвід з предмету; - у роботі відсутні висновки.
10	- при написанні роботи студент послідовно виклав матеріал, але не використав передового педагогічного досвіду та методичної літератури; - робота не містить ґрунтовних висновків; - можуть бути незначні огріхи в оформленні ІНДЗ чи списку використаної літератури.
7	- студент виклав навчальний матеріал згідно теми ІНДЗ, проте вона розкрита не повно, не використано належної кількості спеціальної літератури; - робота не містить узагальнень; - робота позбавлена оригінальності та елементів творчості;
3	- зміст викладено матеріалу поверхово розкриває основні положення теми; - у роботі суттєві стилістичні помилки, порушена логіка викладу окремих аспектів проблеми; - використано лише окремі літературні джерела, що не розкривають суті досліджуваної проблеми; - не зроблено необхідних висновків та узагальнень.

Тематика наукових есе:

1. Як вирішується в сучасній науці проблема співвідношення істинності і цінності?
2. В чому, на Вашу думку, полягає соціальна відповідальність вченого?
3. Яку роль відіграють новітні інформаційні технології в сучасній науці?
4. Як впливає на становлення сучасного світорозуміння синергетика?
5. Наука – це спроба (здебільшого успішна) зрозуміти світ, опанувати його, упевнитися у власних силах і вибрати безпечний курс. Карл Саган.

9. Методи навчання

Освітній компонент буде викладений у формі лекцій та семінарських занять, організації самостійної роботи здобувачів в бібліотеках та комп'ютерних мережах. Викладач використовуватиме такі методи навчання, як розповідь, бесіда, дискусія, ілюстрування та демонстрування, практична робота, тренінг, кооперативні та колективно-групові технології, технології ситуативного моделювання, технології опрацювання дискусійних питань, інформаційні та комунікаційні технології, консультації тощо.

10. Методи контролю

Діагностика здійснюється за допомогою опитування студентів під час проведення практичних занять, виконання студентами тестових завдань, виконання індивідуального науково-дослідного завдання як міні-проекту, написання есе та підсумкового контролю (підсумковий модуль).

Карта балів:

-робота на семінарському занятті – 45 балів (кожен семінар – 5 балів)

-підсумковий модуль – 25 балів (тести на платформі Moodle)

-ІНДЗ – 20 балів

-участь в наукових проєктах, написання наукового есе – 10 балів

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Шкала оцінювання за шкалою ECTS

За шкалою КОГПА	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	«відмінно»	A(«відмінно»)
82-89	«добре»	B(«дуже добре»)
75-81		C(«добре»)
66-74	«задовільно»	D(«задовільно»)
60-65		E(«достатньо»)
35- 59	«незадовільно»	FX(«незадовільно з можливістю повнорного складання»)
0-34		F(«незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни»)

12. Методичне забезпечення

Силабус, робоча програма, навчальний посібник, література до курсу, завдання для самостійної роботи.

Академічна доброчесність та плагіат. Кожен здобувач вищої освіти повинен ознайомитися і слідувати нормам академічної доброчесності. Всю заплановану роботу здобувачі виконують самостійно. У разі виявлення несамоїтного виконання завдання, результат анулюється, а робота повертається здобувачу на доопрацювання з дотриманням правил академічної доброчесності.

13. Рекомендована література

Ісакова О.І., Щербакова Н.В. Філософія науки: навчальний посібник / О.І. Ісакова, Н.В. Щербакова. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2019. 227 с.

Кузь О.М. Філософія науки: навчальний посібник : [Електронне видання] / О.М. Кузь, В.Ф. Чешко. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 172 с.

Ханстантинов В.О. Філософія науки: курс лекцій / В.О. Ханстантинов. Миколаїв: МНАУ, 2017. 188 с.

Філософія науки: курс лекцій / укл.: Т.В. Кущерець. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2016. 119 с.

Саган К. Світ повний демонів. Наука як свічка у п'ятьмі. Харків, 2018.

Філософія науки. Етика та методологія наукового дослідження : навч.-метод. посіб. для підготовки докторів філософії «Doctor of Philosophy» (PhD) / І. Г. Утюж. Запоріжжя : ЗДМУ, 2018. 76 с.

Євтушенко М. Методологія та організація наукових досліджень. Центр учбової літератури, 2021.

Воронкова В. Г. Філософія цифрової людини і цифрового суспільства: теорія і практика : монографія. Львів-Торунь : Liha-Pres, 2022. 460 с.

Допоміжна :

Фурман А. В. Ідея і зміст професійного методологування: монографія / А. В. Фурман. Тернопіль, 2016.

Філософія науки : навчальний посібник для студентів вузів / Л. В. Фірсова, І. П. Черних. Харків: Нове слово, 2003. 336 с.

Ігнатович В. Про філософів, учених, винахідників. Київ, 2020.

Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. К.: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.

Медвідь В. Методологія та організація наукових досліджень. Суми, 2020.

Мортімер І. Століття змін / Пер. з англ. Я. Машико. Харків, 2019.

Лебідь А. Є. Концепт «істина» в аналітичній філософії. Суми: Вид-во СумДУ, 2017. 381 с. Philosophical Studies

Інформаційні ресурси:

1. Moodle.
2. The Online Books Page. Інтернет-сторінка. Режим доступу до електронних документів: <http://psylib.org.ua/links/obpage.htm>
3. Philosophy <http://eserver.org/philosophy> 12. Deism Internet Library. Інтернет-сторінка. Режим доступу до електронних документів: <http://www.deistnet.com/deismlib.htm>
4. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: Інтернет-сторінка. Режим доступу до електронних документів: <http://www.nbuv.gov.ua/>.
5. Національна парламентська бібліотека України: веб-сайт. Режим доступу до електронних ресурсів: <http://www.nplu.org.ua/resources/resources.htm>.
6. ЧТИВО. Режим доступу до електронних ресурсів: <https://chtyvo.org.ua/>
7. ЧИТАЙ. Режим доступу до електронних ресурсів: <https://chytay-ua.com/blog.php?id=57>